

The relationship between family size, family efficiency and parental satisfaction among members of the Education and Training Retirees Association of Qain County

Ahmad Movahhed¹, Mohammad Baniasadi², Zohreh Abbasi³

1. Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Master of Educational Sciences, Secretary of Education, Qaen City, South Khorasan, Iran.

3. M.A. in Psychology and Education of Exceptional Children, Islamic Azad University, Qayenat Branch, Iran.

*Corresponding Author: **Molouk Khademi Ashkzari**, E-mail: z.abasi29@gmail.com

Abstract

Background and Aim: By looking at religious teachings, children can have positive and constructive effects on the lives of their parents. From the perspective of Islam, children are considered important pillars of the family. The purpose of this study is to investigate the relationship between family size, family efficiency and parental satisfaction among members of the Education and Training Retirees Association of Qain County.

Methods: This research is of a descriptive-correlational type. The statistical population of the research was all members of the Education and Training Center of Qain County, from which 150 people were selected by simple random sampling. In addition to demographic information, the necessary information was collected with the help of the Hoshyari et al. (2016) and Kansas Parental Satisfaction Questionnaires (1985), and the results were analyzed with the help of Spss23 software and using the analysis of variance test.

Results: The results showed that in examining the relationship between the number of siblings and the dependent variables, the f-value for the variables of family efficacy and satisfaction with parenthood is 0.062 and 1.450, respectively, which is not significant at the 95 percent level, so it can be said that there is no significant relationship between the number of siblings and family efficacy and satisfaction with parenthood. The results also showed that in examining the relationship between the number of children and the dependent variables, the f-value for the variables of family efficacy and satisfaction with parenthood is 1.243 and 1.041, respectively, which is not significant at the 95 percent level.

Conclusion: Therefore, it can be said that there is no significant relationship between the number of children, family efficiency, and satisfaction with being a parent. The reason for the discrepancy between these findings and Islamic teachings can be found in the low variance in the number of children, the problems of employment and marriage of children in the current conditions of society, and also the "fewer children, better life" propaganda that has been carried out in recent years.

Keywords: Family population, family efficiency, parental satisfaction, retirees, education.

DOI: 10.22098/pbeo.2025.14792.1044

Received: 2024/04/06

Accepted: 2024/06/13

رابطه جمعیت خانواده با کارآمدی خانواده و رضایت والدینی در اعضای کانون بازنشتگان آموزش و پرورش شهرستان قاین

احمد موحد^۱، محمد بنی اسدی^۲، زهره عباسی^۳

۱. گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دبیر آموزش و پرورش شهرستان قاین، خراسان جنوبی، ایران.

۳. کارشناسی ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قاینات، ایران.

* نویسنده مسئول: زهره عباسی، رایانامه: z.abasi29@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: با نگاه به آموزه های دینی فرزندان می توانند تأثیرات مثبت و سازنده در زندگی والدین داشته باشند. از نظر اسلام، فرزندان از ارکان مهم خانواده محسوب می شوند. هدف پژوهش حاضر رابطه جمعیت خانواده با کارآمدی خانواده و رضایت والدینی در اعضای کانون بازنشتگان آموزش و پرورش شهرستان قاین می باشد.

روش: این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی به شمار می آید. جامعه آماری پژوهش، کلیه اعضای کانون بازنشتگان آموزش و پرورش شهرستان قاین بودند که از میان آنها ۱۵۰ نفر به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. علاوه بر اطلاعات جمعیتی، با کمک پرسشنامه های کارآمدی خانواده هوشیاری و همکاران (۱۳۹۵) و رضایت والدینی کانزاس (۱۹۸۵) اطلاعات لازم جمع آوری گردید و نتایج به کمک نرم افزار Spss23 و با استفاده از آزمون تحلیل واریانس تحلیل گردید.

یافته ها: نتایج نشان داد که در بررسی رابطه بین تعداد خواهر و برادر با متغیرهای وابسته، مقدار f برای متغیرهای کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن به ترتیب برابر ۰/۰۶۲ و ۱/۴۵۰ می باشد که در سطح ۹۵ درصد معنی دار نمی باشد، بنابراین می توان گفت بین تعداد خواهر و برادر با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین نتایج نشان داد که در بررسی رابطه بین تعداد فرزند با متغیرهای وابسته نیز مقدار f برای متغیرهای کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن به ترتیب برابر ۱/۲۴۳ و ۱/۰۴۱ می باشد که در سطح ۹۵ درصد معنی دار نمی باشد.

نتیجه گیری: بنابراین می توان گفت بین تعداد فرزند با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن رابطه معنی داری وجود ندارد. که می توان دلیل مغایرت این یافته ها را با آموزه های اسلامی در پایین بودن واریانس تعداد فرزندان، مشکلات اشتغال و ازدواج فرزندان در شرایط کنونی جامعه و همچنین تبلیغات «فرزند کمتر زندگی بهتر» که در سالیان گذشته انجام شده است جستجو کرد.

واژه های کلیدی: جمعیت خانواده، کارآمدی خانواده، رضایت والدینی، بازنشتگان، آموزش و پرورش

DOI: 10.22098/pbeo.2025.14792.1044

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۴

مقدمه

خانواده به عنوان مهم ترین نظام در جوامع بشری، منظومه ای مناسب برای تأمین نیازهای اعضا و بستر مناسبی برای پرورش نسلی سالم، کارآمد، معتقد به ارزش های دینی و اجتماعی، و زمینه ساز تأمین نیازهای اساسی بشر است. در سال های اخیر، نظام خانواده به علت تحولات فرهنگی، اجتماعی، صنعتی، علمی و ارزشی با مشکلات و چالش های متعددی روبرو شده است. تزلزل بسیاری از سنت ها، اخلاقیات، آداب و باورهایی که عامل تقویت، استحکام و تعادل خانواده بوده، به صورت جدی، کارآمدی خانواده^۱ را تهدید کرده است، در حالی که می توان گفت تحقق جامعه سالم و کارآمد در پرتو خانواده سالم و کارآمد امکان پذیر است (هوشیاری و همکاران، ۱۳۹۵).

کارآمدی به معنای موفقیت در اهداف و کارکردها بر اساس امکانات و محدودیت ها معنا شده است و اشکال در کارکردهای خانواده منظومه آن را مختل و در صورت تشدید، خانواده را به سمت فروپاشی سوق می دهد (هوشیاری و صفورایی پاریزی، ۱۳۹۴). کارآمدی خانواده شامل روابط محبت آمیز، احترام و تکریم، ایفای نقش^۲ و انجام وظایف مشخص اعضا، مدارا^۳ و انعطاف پذیری^۴ نسبت به همدیگر، صبر در مشکلات، آرام بخشی و ارتقای معنوی همدیگر می شود (صفورایی پاریزی، ۱۳۸۸). چنین رفتاری در خانواده پدید نمی آید، مگر آنکه بنیادهای اعتقادی^۵ و بینشی^۶ پایدار فراهم شود. پشتوانه محکم برای ویژگی های فوق دارا بودن ایمان به خداوند متعال است که رفتار فرد را در جهت مطلوب سامان می دهد. همیشه اعتقادات دینی^۷ مهمترین حامی خانواده بوده و به تشکیل و تداوم خانواده کمک کرده است. آموزه ها و اعتقادات دینی زمینه رضایت مندی خانواده^۸ را فراهم نموده و امکان رشد و بالندگی آن را مهیا ساخته است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۲).

پژوهشگران بر این نکته تأکید می ورزند که هر خانواده در محیط تغییر به سر می برد و مراحل انتقال اصلی، مراحل کلی و جهان شمول هستند. اینکه خانواده تا چه اندازه به سلامت از یک مرحله به مرحله دیگر وارد می شود. تأثیر بسزایی بر توانایی آن خانواده در مرحله بعدی خواهد داشت. یکی از این تکالیف، ورود به مرحله والدینی^۹ است که از مهمترین وظایفی است که لازم است برای این تغییرات و ایفای نقش جدید، آمادگی داشته و با آن سازگار شوند (جهان بخشی و همکاران، ۱۳۹۳).

پژوهش ها نشان داده است که یکی از بزرگ ترین عوامل شادی آفرین برای والدین، اولین ملاقات آنها با فرزندان سالم خویش پس از تولد بوده است. هم زمان با تولد فرزند، زن و شوهری که صاحب فرزند شده اند، پدر و مادر خطاب می شود بنابراین آنها زندگی خود را معنادارتر از گذشته می یابند. بعدها نیز شنیدن الفاظ «مامان» و «بابا» از زبان کودک برای آنها لذت بخش است.

1. family efficiency

2. role play

3. tolerance

4. flexibility

5. Religious bases

6. Conceptual bases

7. Religious beliefs

8. Family satisfaction

9. Parenthood

همان گونه که تولد فرزندان می تواند سبب نشاط و سلامت روانی والدین شود، نگاه به چهره فرزند نیز می تواند نشاط وصف ناشدنی برای والدین به ارمغان آورد و سبب سلامت روانی آنان شود. (به نقل از پناهی، ۱۳۹۵).

وجود فرزندان در خانواده آثار و فواید جسمانی و روحی - روان شناختی فراوانی برای والدین به دنبال دارد. خانواده هایی که صاحب فرزندانند، بیش از خانواده های بدون فرزند از زندگی لذت می برند و احساس خوشبختی بیشتری می کنند. نتایج تحقیقات پژوهشگران دانشگاه «بریگهام یانگ» آمریکا بر ۲۰۰ هزار خانواده از ۸۶ کشور جهان، بین سال های ۱۹۸۱ تا ۲۰۰۵ نشان می دهد که داشتن فرزند، موجب کاهش فشار خون والدین، افزایش تمایل به یادگیری، استفاده بیشتر از قدرت تعقل، افزایش اعتماد به نفس، امکان بهتر درک زیبایی ها، دقت بیشتر در کارهای جزئی و افزایش شادی والدین می گردد (آیت الهی و همکاران، ۱۳۹۴).

تحقیقات جدید نیز نشان می دهد که پدر و مادر شدن، آنها را از خطر ابتلا به سرطان و بیماری های قلبی محافظت می کند. همچنین، این تحقیقات حاکی از آن است که بارداری زنان در عملکرد حافظه آنها اثر می گذارد و موجب می شود مغز آنها عملکرد بهتری داشته باشد (همان منبع).

فرزند مهم ترین بازو و ابتدایی ترین وسیله در خدمت جامعه انسانی جهت برآورده کردن احتیاجات حیاتی به شمار می رود (علامه طباطبایی، ۱۳۷۵، ج ۲۰، ص ۳۳) خداوند متعال اعطای فرزند و امداد به وسیله آن را نوعی ریش دائمی روزی و رحمتی برای خلق می شمرد و آن را پاداش استغفار و آمرزش خواستن قرار می دهد. (نهج البلاغه/ خطبه ۱۴۳). اعطای فرزندان به انسان گاهی امداد الهی است همانگونه که خداوند در قرآن کریم می فرماید: از پروردگار خود آمرزش بخواهید که آمرزنده است، برکات خود را از آسمان بر شما فرو می بارد و با بخشش اموال فراوان و فرزندان شما را یاری می دهد و باغستان ها و نهادهای پر آب در اختیار شما می گذارد (نوح/ ۱۰-۱۲).

با تحلیل روان شناختی می توان ادعا کرد همان گونه که برخورداری از نعمت و امکانات گسترده، باعث شادی و رضایت خاطر است، فرزند صالح^۱ نیز باعث رضایت و سرور اعضای خانواده است. در خانواده ای که رضایت مندی و لذت بری وجود داشته باشد، پایداری و استحکام وجود دارد و دلیلی برای سردی و ناپایداری وجود نخواهد داشت (پناهی، ۱۳۹۵).

رایس (۱۳۸۷) تأکید می کند که فرآیند رشد فرزندان باعث شکل گیری تجربه های جدیدی برای والدین می شود و هیجان آنان را افزایش می دهد. همچنین وقتی مادران در طی فرایند رشد کودک خود دگرگونی های رشدی و اخلاقی و ... را می بینند و سختی های این مسئولیت را تحمل می کنند، به ارزش زندگی و خانواده، بیشتر از دیگران پی می برند و برای بقای آن تلاش بیشتری می کنند.

در مطالعه هاسون اوهایون، بن پازی، سیلبرگ، پیجنبرگ، گلدزویگ^۲ (۲۰۱۹) که به بررسی ارتباط بین رضایت زناشویی^۳، رضایت والدینی^۴، کارآیی والدین^۵ و احساس مسئولیت خانواده^۶ در بین والدین کودکان ۵ تا ۱۳ ساله دارای اختلالات روانی

1. righteous child

2. Hasson-Ohayon, I., Ben-Pazi, A., Silberg T, Pijenborg, G.H.M., & Goldzweig

3. marital satisfaction

4. parental satisfaction

5. parental efficacy

6. family burden

می پردازد، نتایج از نقش واسطه ای رضایت والدینی پشتیبانی کردند. گوو و هوانگ^۱ (۲۰۰۵) تعداد فرزندان را از عوامل مؤثر در رضایت از زندگی زناشویی برشمردند. نتایج مطالعات خضری و ارجمند سیاهپوش (۱۳۹۳) در ایزه و خلیلی و همکاران (۱۳۹۴) در خلخال نشان داد که با افزایش تعداد فرزندان، نمره رضایت زناشویی زنان افزایش یافته است. تحقیقات اخیر نشان داده اند که احترام متقابل، همخوانی باورهای زوج، سن ازدواج، مدت زمان زندگی مشترک و تعداد فرزندان در رضایتمندی مؤثر است (شاکریان، ۱۳۸۸).

موسیک^۲ و همکاران (۲۰۱۶) ابتدا مانند سایر تحقیقات گذشته تأثیر داشتن فرزند در رضایت کلی زندگی را بررسی کردند. آن ها به این نتیجه رسیدند که پدران و مادران نسبت به کسانی که فرزند ندارند به لحاظ احساس خوشبختی، اضطراب، خستگی و غم و غصه تفاوت معنی داری نمی کنند (موسیک و همکاران، ۲۰۱۶). اما پس از تمرکز بر احساسات هم زمان با فعالیت های والدین در کنار فرزندان نتیجه ی متفاوتی گرفته شد. در زمان فعالیت هایی که فرزندان حضور دارند، احساسات والدین مثبت شده و خستگی و ناراحتی کمتری اظهار می کنند. ازسوی دیگر، محققین ضمن تحقیق جداگانه در خصوص خود والدین به این نتیجه رسیدند که والدین در فعالیت هایی که همراه فرزندان خود هستند، احساس بهتری دارند تا زمانی که آنها حضور نداشته باشند. همچنین پدرها و مادرها برای زندگی و فعالیت های خود معنای بیشتری را قائل بودند. این مطلب مؤید این موضوع است که والدین ممکن است در بزرگ کردن فرزندان خود رنج و سختی داشته باشند، اما ارضاء هم می شوند؛ یعنی لزوماً خوشبختی با لذت و راحتی همراه نیست (همان منبع).

از اهداف و مقاصد مهم ازدواج تولید نسل است. درباره ی اهمیت آن، برخی از صاحب نظران تا حدی به پیش رفته اند که مدّعی شده اند فرزندداری و بقای نسل پایگاه و فلسفه ی اصلی ازدواج است. تداوم و بقای نسل در سایه ی ازدواج امری مهم و ضروری است، زیرا ازدواج بدون وجود فرزند تدریجاً به انقراض نسل بشر منجر خواهد شد. از نظر روانی فرزند مایه ی زینت زندگی و شادابی و گرمی به شمار می آید و در ایجاد انس و وحدت بین زن و شوهر و تداوم و بقای خانواده دارای نقشی بسیار مهم و کارساز است، تا حدی که می توان گفت وجود و حضور فرزندان در خانواده سبب می شود تا زن و مرد اختلافات بین خود را دامن نزنند و از طلاق چشم بپوشند (قائمی امیری، ۱۳۹۲).

وجود فرزندان در خانواده آثار و فواید جسمانی و روحی-روان شناختی فراوانی برای والدین به دنبال دارد. خانواده هایی که از نعمت فرزند برخوردارند، بیش از خانواده های بدون فرزند از زندگی لذت می برند. توصیه به فرزندآوری و تبیین برکات آن در زندگی از نگاه اسلام، فرهنگ ایران و یافته های دانش تجربی، اشاره به بخش مهمی از جنبه های کیفیت زندگی افراد در خانواده دارد. وجود فرزندان در خانواده بر ساحت های مختلف زندگی از جمله مشکلات و ناهمواری ها، عامل قدرت والدین، سلامت جسمی و شادکامی والدین، استحکام بنیان خانواده، ارتقای شخصیت انسانی و ... اثر می گذارد. با توجه به مطالعات فوق هدف و مسئله اساسی پژوهش حاضر عبارت از بررسی رابطه جمعیت خانواده با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن در اعضای کانون بازنشستگان آموزش و پرورش شهرستان قاین است.

1. Guo B, Huang J.

2. Musick, K

روش

این پژوهش از نوع توصیفی - همبستگی به شمار می آید. جامعه آماری این پژوهش، کلیه اعضای کانون بازنشستگان آموزش و پرورش شهرستان قاین در سال ۱۴۰۲ به تعداد ۱۷۲۰ نفر بودند. نظر به مشکلات دسترسی به جامعه مزبور و با استناد به منابع روش تحقیق (دلاور، ۱۳۸۵) که حداقل نمونه لازم برای روش آماری مورد استفاده در این پژوهش یعنی همبستگی را ۳۰ نفر و حداقل نمونه لازم برای روش جمع آوری اطلاعات این پژوهش یعنی زمینه یابی را ۱۰۰ نفر اعلام می نمایند، پژوهشگران جهت اطمینان از تکمیل و عودت حداقل پرسشنامه لازم، نمونه ای شامل ۱۵۰ نفر از جامعه مزبور را به عنوان نمونه پژوهش به روش تصادفی ساده انتخاب کردند. در این نوع نمونه گیری، نشانه ها یا واحدهای مورد مطالعه برای گروه نمونه به گونه ای انتخاب می شود که همه آنها فرصت برابری در انتخاب شدن یک و هر انتخاب نیز از انتخاب دیگر مستقل می باشد. جهت انتخاب نمونه این تحقیق، در ۱۵ روز متفاوت در کانون بازنشستگان حضور یافته و از بین مراجعین هر روز ۱۰ نفر را به طور تصادفی انتخاب و در لیست تکمیل پرسشنامه قرار دادیم. علاوه بر اطلاعات جمعیت شناختی، پرسشنامه های زیر نیز توسط نمونه انتخابی تکمیل گردید.

پرسش نامه کارآمدی خانواده (s.feqi). پرسشنامه کارآمدی خانواده (S.FEQI) نخستین بار توسط صفورایی (۱۳۸۸)، با ۷۹ سؤال طراحی و هنجاریابی شد. سپس در سال ۱۳۹۵ توسط هوشیاری و همکاران هنجاریابی مجدد شد. نتایج به دست آمده نشان داد که قدرت تمیز و میزان آگاهی ۱۹ پرسش به اندازه کافی نیست. گزینه هایی که نشان دهنده کارایی «بسیار کم» و «کم» هستند، نمیتوانند پاسخگویان را از هم تفکیک کنند. ازاینرو این دو گزینه را با هم ترکیب و پرسشنامه را اصلاح کرد و درنهایت پرسشنامه کارآیی خانواده با ۶۰ سؤال تهیه گردید. جهت نمره گذاری پرسشنامه به گزینه های «بسیار زیاد» نمره ۳، «زیاد» نمره ۲ و «کم یا بسیار کم» نمره ۱ تعلق می گیرد. سؤالات ۳۶ و ۴۱ به صورت معکوس نمره گذاری میشوند. برای بررسی روایی همزمان کل پرسشنامه کوتاه شده و مؤلفه های آن، از همبستگی بین نمرات حاصل از کل پرسشنامه و مؤلفه ها در دو فرم اولیه و کوتاه شده استفاده شد. برای کل پرسشنامه، همبستگی بین دو فرم ۰/۹۹ میباشد؛ به عبارت دیگر، ۹۸ درصد واریانس فرم اولیه با استفاده از فرم کوتاه شده قابل تبیین است. ضریب همسانی درونی بر اساس آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه (۰/۸۹)، شاخص بینشی (۰/۸۵)، شاخص حقوقی (۰/۷۶) و شاخص اخلاقی (۰/۸۹) می باشد. همچنین، اعتبار پرسشنامه از راه دونیمه سازی گاتمن (۰/۸۳) به دست آمده است. در پژوهش موحد و همکاران (۱۴۰۰) ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۹۶ بود.

مقیاس رضایت از والد بودن (KPSS). مقیاس رضایت از والد بودن کانزاس (KPSS)؛ والتر اسپچام و جاستین هال (۱۹۸۵) یک ابزار ۳ گویه ای است که به منظور سنجش و ارزیابی رضایت از والد بودن به کار می رود. والدین باید میزان رضایت خود را در قالب مقیاس ۷ درجه ای از شدیداً راضی تا شدیداً ناراضی اعلام کنند. نمره گذاری این مقیاس به صورت طیف لیکرت می باشد و برای گزینه ها از «شدیداً ناراضی» نمره ۱ تا «شدیداً راضی» نمره ۷ در نظر گرفته می شود (جیمز، ۱۹۸۵). پژوهش جیمز (۱۹۸۵) نشان داد این مقیاس با همبستگی معنادار با مقیاس رضایت زناشویی و مقیاس عزت نفس روزنبرگ روایی همزمان خوبی دارد. پایایی این مقیاس با آلفای کرونباخ در دامنه ۰/۷۸ تا ۰/۸۵ مورد تأیید قرار گرفت. در پژوهش موحد و همکاران (۱۳۹۹) ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۷۹ بود.

یافته ها

در این قسمت ابتدا میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش و سپس آزمون تحلیل واریانس ارائه شده است.

جدول ۱: اطلاعات جمعیت شناختی

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف استاندارد
سن	۳۹	۷۰	۵۴/۵۰	۶/۹۷
تعدادخواهر و برادر	۳	۸	۵/۸۲	۱/۶۱
تعداد فرزند	۲	۴	۳/۰۸	۰/۷۱

جدول ۱، ویژگی های جمعیت شناختی نمونه مورد پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۲: میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیر	نمره حداقل	نمره حداکثر	میانگین	انحراف استاندارد
کارآمدی خانواده	۱۱۰	۱۷۹	۱۴۸/۷۱	۱۵/۲۲
رضایت از والد بودن	۳	۲۱	۱۷/۸۸	۲/۵۸

جدول ۲، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه رابطه تعداد خواهر و برادر با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن

متغیر	شاخص آماری	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار f	سطح معناداری
کارآمدی خانواده	بین گروهی	۷۶/۲۴۸	۵	۱۵/۲۵۰	۰/۰۶۲	۰/۹۹۷
	درون گروهی	۲۵۳۳۳/۴۴۵	۱۰۳	۲۴۵/۹۵۶		
	کل	۲۵۴۰۹/۶۹۳	۱۰۸			
رضایت از والد بودن	بین گروهی	۴۸/۰۵۳	۵	۹/۶۱۱	۱/۴۵۰	۰/۲۱۳
	درون گروهی	۶۸۲/۶۶۲	۱۰۳	۶/۶۲۸		
	کل	۷۳۰/۷۱۵	۱۰۸			

نتایج جدول ۳، نشان می دهد که مقدار f برای متغیرهای کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن به ترتیب برابر ۰/۰۶۲ و ۱/۴۵۰ می باشد که در سطح ۹۵ درصد معنی دار نمی باشد، بنابراین می توان گفت بین تعداد خواهر و برادر با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول ۴: نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه رابطه تعداد فرزند با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن

متغیر	شاخص آماری	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار f	سطح معناداری
کارآمدی	بین گروهی	۵۷۸/۴۶۲	۲	۲۸۹/۲۳۱	۱/۲۴۳	۰/۲۹۳

خانواده	درون گروهی	۲۴۸۹۳/۴۶۹	۱۰۷	۲۳۵/۶۴۹	
	کل	۲۵۴۷۱/۹۳۰	۱۰۹		
رضایت از والد	بین گروهی	۱۳/۹۶۶	۲	۶/۹۸۳	۱/۰۴۱
بودن	درون گروهی	۷۱۸/۰۳۸	۱۰۷	۶/۷۱۱	۰/۳۵۷
	کل	۷۳۲/۰۰۴	۱۰۹		

نتایج جدول ۴، نشان می دهد که مقدار f برای متغیرهای کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن به ترتیب برابر ۱/۲۴۳ و ۱/۰۴۱ می باشد که در سطح ۹۵ درصد معنی دار نمی باشد، بنابراین می توان گفت بین تعداد فرزند با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن رابطه معنی داری وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

در معارف اسلامی نسبت به تشکیل خانواده، داشتن فرزند و حتی تکثیر اولاد توجه فراوان و درخور عنایتی وجود دارد، به طوری که در آیات و روایات فراوانی به این مهم اشاره شده و اهمیت آن بیان گشته است. دین اسلام که برترین دین الهی و خاتم ادیان است. همچنانکه برای تمام جوانب زندگی بشری برنامه ارائه کرده است، در مورد تشکیل خانواده، داشتن فرزندان و تکثیر اولاد، روابط خانوادگی، راه کارهای تربیت فرزندان، نحوه ی ارتباط صحیح با همسر و فرزندان و نیز برنامه ارائه کرده است. با توجه به آیات و روایات می توان گفت که از نظر اسلام فرزند به عنوان یک نعمت الهی و مایه ی برکت است و نباید از داشتن آن خودداری کرد (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۳).

در پژوهش حاضر نتایج نشان داد که بین جمعیت خانواده (تعداد خواهر و برادر و تعداد فرزند) با کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن رابطه معنی داری وجود ندارد که با نتایج پژوهش های نجفیان (۱۳۹۳)، صانعی اصل و اتابک (۱۳۹۶) همسو و با نتایج پژوهش های گوو و هوانگ (۲۰۰۵)، خضری و ارجمند سیاهپوش (۱۳۹۳)، خلیلی و همکاران (۱۳۹۴)، موسیک و همکاران (۲۰۱۶) ناهمسو می باشد. با توجه به نتایج پژوهش های مختلف، که حاکی از کاهش میزان باروری به زیر سطح جانشینی در کشور است و این کاهش به نوبه خود در سال های آینده می تواند تهدیدهایی همچون کاهش جمعیت فعال و مولد، سالخوردگی جمعیت و مسائل به هم خوردن نسبت سنی را به همراه داشته باشد (سروش و بحرانی، ۱۳۹۲؛ خلیج آبادی فراهانی و سرایی، ۱۳۹۵) و اینکه برخی از شرایط و انگیزه های تک فرزندی به حیطه اجتماع و جامعه مربوط است که این شرایط شامل درک فرد از جامعه، خطرها و یا مشکلات پیرامونی، هنجارهای جامعه، رسانه ها و فرهنگ سازی آنها در جامعه و سازمان های اجتماعی حامی و غیر حامی است، نیاز به وجود برنامه های جامع و سیاست های جمعیتی در زمینه فرزند آوری در جامعه ما احساس می شود (خلیج آبادی فراهانی و سرایی، ۱۳۹۵).

با توجه به واکاوی جایگاه جمعیت در اسلام و پیامدهای کاهش آن می توان گفت نتایج این پژوهش مغایر با این آموزه ها بدست آمد که دلیل مغایرت آن را می توان عوامل زیر بیان کرد: با توجه به پایین بودن واریانس تعداد فرزندان و همچنین با توجه به این که میانگین سنی جامعه پژوهش در حدود سن ۵۴ سال است و در این زمان فرزندان این گروه در مرحله ازدواج و درگیر پیدا

کردن شغل، ... و به عبارت دیگر در اوج مشکلات هستند و همچنین با توجه به این که در طول تقریباً سه دهه شده که بحث در مورد فرزند کمتر زندگی بهتر بوده با توجه به آثار روانی که در افراد جامعه پژوهش داشته نتایج پژوهش معنی دار نشد. متأسفانه در جوامع امروزی بیشتر خانواده ها از فرزندآوری و تکثیر اولاد خودداری می کنند و برای این امتناع دلایلی را نیز بر می شمردند. بررسی و نقد این دلایل و ارائه راهکارهای عملی و بیان دستورات اسلام و معارف آن برای حل این گونه معضلات خود کنکاش دیگری را می طلبد که خارج از مجال این نوشتار است و پیشنهاد می شود به عنوان یک موضوع راهبردی مورد مطالعه قرارگیرد و این دلایل مطرح شده و راهکار مناسبی برای آن ارائه گردد. از جمله ی مهم ترین عوامل بازدارنده ی خانواده ها از فرزندآوری که در پژوهش کاظمی و همکاران (۱۳۹۳) بیان شده می توان به موارد زیر اشاره کرد: سخت بودن تربیت فرزند، مشکلات اقتصادی، مشکلات فرهنگی و نوع نگاه، عوارض پزشکی وضع حمل و سختی آن.

جامعه اسلامی ما علی رغم توصیه دین مبین اسلام بر فزونی کمی و کیفی جمعیت با پدیده ای به نام کاهش باروری و رشد منفی و خاکستری شدن جمعیت مواجه می باشد که در صورت عدم اقدام مناسب و عاجل در آینده نزدیک، با مشکلات و پیامدهای بسیار خسارت باری مواجه خواهد شد. از این رو، با توجه به وضعیت موجود جامعه ما و رشد منفی جمعیت در کشور، چند صباچی است که جامعه به سمت رویکرد فزونی جمعیت روی آورده و افزایش جمعیت کشور، به عنوان یک سیاست راهبردی تلقی شده است. هر چند این سیاست، به درستی از سوی مسئولان اجرایی پشتیبانی نمی شود و حرکت آن به کندی صورت می گیرد (فولادی، ۱۳۹۸).

از جمله محدودیت های پژوهش، این است که به علت عدم سنجش عینی متغیرها (مبتنی بر خودسنجی)، نبود کنترل دیگر متغیرهای تأثیرگذار، طرح همبستگی و در نتیجه نامشخص بودن رابطه علی می باشد. در صورتی که چنین پژوهشی در جامعه و نمونه های دیگر انجام شود، امکان تعمیم بیشتری وجود داشت. پیشنهاد می شود در مطالعات آینده، همزمان از چند روش آزمون دیگر (نظیر مصاحبه بالینی و آزمون عملی) استفاده و در شهرهای دیگر ایران نیز تکرار شود.

منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

آیت اللهی، زهرا؛ بانکی پورفرد، امیرحسین؛ حسینی، شیما سادات؛ حکمت نیا، محمود؛ سیاح، مونس و همکاران (۱۳۹۴). دانش خانواده و جمعیت. قم: نشر معارف.

پناهی، علی احمد (۱۳۹۵). نگاهی به فواید و آثار فرزندآوری در آموزه های دینی با رویکرد اخلاقی. فصلنامه علمی ترویجی اخلاق، ۶(۲۱)، ۳۳-۶۳.

جهان بخشی، زهرا؛ یوسفی، ناصر و کشاورز افشار، حسین (۱۳۹۳). بررسی کیفی چالش ها، تغییرات و رضایت زناشویی زنان در گذر به والدینی. پژوهش های مشاوره، ۱۳(۵۱)، ۶۴-۷۸.

- خضری، سیده خدیجه و ارجمند سیاهپوش، اسحق (۱۳۹۳). مقایسه میزان رضایت از زندگی زناشویی زنان شاغل و خانه دار و عوامل مؤثر بر آن در شهر ایزده. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۶(۴)، ۹۷-۱۰۵.
- خلج آبادی فراهانی، فریده و سرایی، حسن (۱۳۹۵). واکاوی شرایط و زمینه ساز قصد و رفتار تک فرزندی در تهران. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده (مطالعات راهبردی زنان)، ۱۸(۷۱)، ۲۹-۵۸.
- خلیلی، زهرا؛ صدرالهی، علی؛ قلی پور، فرزانه؛ نظری، رباب؛ محمدی، مجید و نصیری، خدیجه (۱۳۹۴). ارزیابی میزان رضایت زناشویی و عوامل همراه آن در پرستاران زن شهر خلخال. مجله دانشگاه علوم پزشکی قم، ۹(۱۰)، ۶۴-۷۲.
- دلاور، علی (۱۳۸۵). روش های تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی. تهران: انتشارات پیام نور.
- رایس، فلیپ (۱۳۸۷). رشد انسان؛ روان شناسی رشد از تولد تا مرگ، ترجمه دکتر مهشید فروغان، تهران: ارجمند.
- سروش، مریم و بحرانی، شعله (۱۳۹۲). رابطه دینداری، نگرش به نقش های جنسیتی و نگرش به فرزند با تعداد واقعی و ایده آل فرزند. نشزن در توسعه و سیاست، ۱۱(۲)، ۱۸۹-۲۰۸.
- شاکریان، عطا (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر در رضامندی زناشویی دانشجویان دانشگاه آزاد واحد سنندج. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، ۱۴(۴)، ۴۰-۴۹.
- صانعی اصل، امیر و اتابک، رضا (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین عوامل مختلف شغلی، نوع ازدواج، تعداد فرزندان با سازگاری زناشویی دانشجویان متاهل دانشگاه آزاد قوچان، پنجمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران.
- صفورایی پاریزی، محمد مهدی (۱۳۸۸). شاخص های خانواده کارآمد از دیدگاه اسلام و ساخت پرسشنامه آن. رساله دکتری روانشناسی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی واحد قم.
- علامه طباطبائی، محمد حسین (۱۳۷۵). المیزان فی تفسیر القرآن. بیروت - لبنان: موسسه الاعلمی للمطبوعات.
- فولادی، محمد (۱۳۹۸). واکاوی جایگاه جمعیت در اسلام و نگاهی به جایگاه آن در نظام اسلامی. معرفت فرهنگی اجتماعی، ۱۰(۴)، ۵۵-۴۱.
- قائم امیری، علی (۱۳۹۲). خانواده در اسلام. تهران: شرکت و چاپ نشر کتاب های درسی ایران
- کاظمی، ابوالفضل؛ شاه مرادی، سیده فاطمه؛ مهدوی، ملیحه سادات (۱۳۹۳). آثار فرزندآوری با تأکید آیات و روایات در زندگی اسلامی. فصلنامه سبک زندگی دینی، ۱(۲)، ۷۱-۹۴.
- محمدی، رحمت الله، احمدی، سیداحمد، اعتمادی، عذرا، فاتحی زاده مریم، و عابدی، احمد (۱۳۹۲). بررسی رابطه ساده و چند گانه بین سبک زندگی با تعالی خانواده. فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده، ۳(۱)، ۹۱-۱۰۴.
- موحد، احمد؛ عباسی، زهره؛ جهانی، فائزه؛ حسینی، فاطمه سادات؛ اسلامی پور، زهرا (۱۳۹۹). نقش ابعاد نگرش و التزام عملی به نماز در پیش بینی کارآمدی خانواده و رضایت از والد بودن. دوفصلنامه روانشناسی خانواده، ۷(۱)، ۵۵-۶۸.
- موحد، احمد؛ محمدی، سیدحسن؛ عباسی، زهره (۱۴۰۰). نقش همسانی ابعاد بهزیستی معنوی و ابعاد معنا در زندگی زوجین در پیش بینی کارآمدی خانواده. پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، ۹(۲۴)، ۲۹-۵۲.
- نجفیان، صدیقه (۱۳۹۳). دینداری، سن ازدواج، تعداد فرزندان و میزان تحصیلات زوجین در پیش بینی سازگاری زناشویی، کنگره ملی آسیب شناسی خانواده، تهران.

هوشیاری، جعفر و صفورایی پاریزی، محمدمهدی (۱۳۹۴). رابطه کارآمدی خانواده با بهزیستی روانشناختی در دانشجویان و طلاب. پژوهش نامه اسلامی زنان و خانواده، ۲(۴)، ۷۷-۹۱.

هوشیاری، جعفر؛ تقیان، حسن و صفورایی پاریزی، محمدمهدی (۱۳۹۵). هنجاریابی مجدد پرسشنامه سنجش کارآمدی خانواده با استفاده از نظریه سؤال-پاسخ. دو فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات اسلام و روانشناسی، ۱۰(۱۹)، ۹۹-۱۱۷.

Guo B, Huang J. (2005). Marital and sexual satisfaction in Chinese families: Exploring the moderating effects. *J Sex Marital Ther*, 31(1), 21-9.

Hasson-Ohayon, [I.](#), Ben-Pazi, A., Silberg T, Pijenburg, G.H.M., & Goldzweig, G. (2019). The mediating role of parental satisfaction between marital satisfaction and perceived family burden among parents of children with psychiatric disorders. [Psychiatry Research](#), 271, 105-110 .

James, D.E. et al. (1985). Characteristics of the Kansas Parental Satisfaction Scale among two samples of married Parents. *Psychological reports*, 57, 163-169.

Musick, K., Meier, A., & Flood, S. (2016). How parents fare: Mothers' and fathers' subjective well-being in time with children. *American Sociological Review*, 81(5), 1069-1095.

